

## ЕЛАСТИЧНОСТ НА ТЪРСЕНЕТО НА ХРАНИТЕЛНИ СТОКИ В БЪЛГАРИЯ

Николинка Игнатова<sup>1</sup>  
e-mail: [nignatova@unwe.bg](mailto:nignatova@unwe.bg)

### Резюме

*В настоящата разработка се изследва еластичността на търсенето на хранителни стоки в България. Направена е оценка на факторите на макросредата, които оказват влияние върху търсенето на хранителните стоки за времевия период 2020 – 2021 г. Целта на изследването е да се определи влиянието на ценовите и неценовите фактори върху продажбите на хранителните стоки в условията на инфлация (2021 – юли 2022 г.). Оценени са коефициент на еластичност на търсенето на тези стоки от изменението на цените им и коефициент на еластичност на търсенето им от изменението на доходите на населението. Приложен е сравнителен метод на анализ. Използвана е информация от НСИ и от Инфостат.*

**Ключови думи:** хранителни стоки, коефициент на еластичност, цени, доходи

**JEL:** D12, F14

### Увод

Въведеното извънредно положение в България по повод Ковид-пандемията за периода 14.03.2020 г. – 30.03.2022 г. оказва негативно влияние върху социалното и икономическо развитие в страната, както и върху търсенето на хранителни стоки от страна на населението. Инвазията в Украйна предопредели нарастване на цените на борсовите стоки и чрез повишаване на производствените и на транспортните разходи се увеличиха и цените на стоките. Целта в настоящата статия е да се разкрие влиянието на ценовите и неценовите фактори върху търсенето на хранителни стоки, т.е. каква е „чувствителността на потребителите към равнището на цената“ (Netseva-Porcheva, 2021, pp. 498-503) на хранителните стоки.

Направена е оценка на факторите, които влияят върху търсенето на тези стоки. Определени са:

Коефициент на еластичност на търсенето на хранителни стоки от изменението на цените им ( $E_D^P$ ) (Владимирова, 2010, с. 42-43) и (Йотова, 2013, с. 51):

<sup>1</sup> Главен асистент, доктор, катедра „Икономика на търговията“, факултет „Икономика на инфраструктурата“, УНСС

$$„ E_D^P = \frac{\Delta Q(\%)}{\Delta P(\%)} = \frac{Q_{2021} - Q_{2020}}{Q_{2020}} \times 100 \div \frac{P_{2021} - P_{2020}}{P_{2020}} \times 100 “ \quad (1)$$

$\Delta Q(\%)$  – процентно изменение на количествата продажби на стоките,

$\Delta P(\%)$  – процентно изменение на цените на стоките.

Коефициент на еластичност на търсенето на хранителните стоки от изменението на доходите на населението ( $E_D^I$ ):

$$„ E_D^I = \frac{\Delta Q(\%)}{\Delta I(\%)} = \frac{Q_{2021} - Q_{2020}}{Q_{2020}} \times 100 \div \frac{I_{2021} - I_{2020}}{I_{2020}} \times 100 “ \quad (\text{Марков, 2008, с. 230}) \quad (2)$$

$\Delta I(\%)$  – процентно изменение на доходите на населението.

- Влиянието на ценовата и доходната еластичност на търсенето върху процентните количества продажби на хранителните стоки в България;
- Покупателната способност на населението по отделни видове хранителни стоки.

### Оценка на факторите на макросредата

За изследвания период от време 2020 – 2021 г. са налице следните изменения на факторите на макросредата в България<sup>2</sup> (НСИ, 2022; Инфостат, 2022):

Намалява броят на населението от 6 916 548 на 6 838 937 души, т.е. абсолютно със 77 611 души и относително с 1,12%, което оказва негативно влияние върху търсенето количество хранителни стоки в страната.

Общият доход средно на домакинство се увеличава с 1027 лв. и относително с 6,8%, в резултат на нарастване на производителността на труда от 39 861 лв. на 45 185 лв. (с 5 324 лв. и с 13,4%). Налице е забавено относително нарастване на общия доход спрямо това на brutния вътрешен продукт (15,3%), падащо се средно на едно заето лице. Най-голям относителен дял в структурата на доходите е този на работната заплата, който се увеличава от 56,1% на 56,8%. Значителен е относителният дял на доходите от пенсии, който се повишава от 28,8% на 30,0%. Намалява от 6,2% на 5,2% относителният дял на доходите от самостоятелна заетост. Под 1% и намаляващи са доходите от – извън работна заплата, собственост, обезщетения за безработни, семейни добавки за деца, приходи от продажби. Средната брутна

<sup>2</sup> Данните и показателите за изследване на макросредата са от НСИ, които са известни в икономическата литература.

годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение се увеличава от 16 394 лв. на 18 359, т.е. с 1965 лв. и с 12%.

Намалява броят на работната сила абсолютно със 135 000 души и относително с 4,1%. Увеличава се коефициентът на икономическата активност на населението от 55,5% на 72%. Най-голям 55,6% е относителният дял на работната сила със средно образование. Увеличава се от 32,1% на 32,6% относителният дял на работната сила с висше образование за сметка на намаляване на относителния дял на работната сила с основно, начално и по-ниско образование (от 12,3% на 11,8%). Повишава се коефициентът на икономическа активност на населението с висше образование от 75,1% на 90,5% и със средно образование от 60,3% на 75,2%. В съвременните условия „човешките ресурси като носители на знанието и елемент на интелектуалния капитал изпълняват ролята на двигател на икономическото развитие“ (Nikolova, 2019, p. 623).

Увеличава се броят на заетите лица от 3024,3 хил. души на 3076,5 хил. души, т.е. абсолютно с 52,2 хил. души и относително с 1,7%. Коефициентът на заетост на населението намалява от 68,5% на 58,3%. С повишаване на образователно-квалификационната степен на населението се повишава коефициентът му на заетост. Най-висок е при населението с висше образование, който се увеличава от 87,6% на 88,7%. Коефициентът на заетост намалява при населението със средно образование от 72,7% на 71,5%, с основно образование от 35,9% на 35,4%, с начално и по-ниско образование от 32,1% на 27,5%.

Коефициентът на свободните работни места по тримесечие варират между 0,7% и 0,9%. Увеличава се броят на безработните лица от 168,6 хил. души на 171,1 хил. души, т.е. абсолютно с 2,5 хил. души и относително с 1,5%. Коефициентът на безработица на населението се повишава от 5,1% на 5,3%. С повишаване на образователно-квалификационната степен на населението намалява коефициентът му на безработица. Най-нисък е при населението с висше образование, който се понижава от 2,5% на 2,0%. Коефициентът на безработица нараства при населението със средно образование от 4,7% на 5%, и при населението с основно образование от 13,1% на 15,0%. Най-висок е коефициентът на безработица на населението с начално и по-ниско образование, който се повишава от 17,8% на 23,5%. Общият средногодишен индекс на цените на потребителските стоки е 3,5%, на хранителните стоки и безалкохолни напитки е 2,8%, и на алкохолните напитки и тютюневи изделия е 0,8% през 2021 г.

Така очертаните изменения на факторите на макросредата, оказват влияние върху търсенето на хранителни стоки от изменението на цените им и от изменението на дохода на населението.

### **Еластичност на търсенето на хранителни стоки от изменението на цените им и на доходите на населението**

Еластичността е основна характеристика на всеки пазар и както е известно „отразява степента на реакция на търсенето/предлаганото количество спрямо изменението на цената на дадена стока, дохода на потребителя или цената на друго благо. Въздействието на цената върху чувствителността на търсенето се определя, преди всичко, от следните фактори: характер на потреблението (ползността на продукта); наличие на заместители и допълващи продукти; време, необходимо за отговор на промените в цените от потребителя; относителен дял на разхода на домакинствата за покупка на съответния продукт“ (Николова, 2019, с. 77).

При проведено анкетно проучване на 100 фирми относно влиянието „на ценообразуващите фактори“ на продуктите и стоките са отговорили „38,0% от респондентите“, че вземат под внимание при определяне на цената им „чувствителността на потребителите“ към нея (Нецева-Порчева, 2021, с. 91).

За изследване на количествата продажби и средните цени на хранителните стоки е използвана информация от НСИ. „Показателите за средните цени и количествата купени от домакинствата основни хранителни стоки са оценени от изследването на домакинските бюджети. Средните цени на купените стоки са получени въз основа на регистрираните от домакинството покупки независимо от това къде са регистрирани“ (НСИ, 2022).

Данните в таблица 1 „Средни цени и купени количества основни хранителни стоки от домакинствата за периода 2020 – 2021 година“ са на основата на информация от „бюджетите на наблюдаваните всяка година представителни за страната извадки от 3060 домакинства... Купените количества основни хранителни стоки са изчислени средно на домакинство“ (НСИ, 2022).

На базата на информацията за купените количества стоки и техните цени е определена в таблица 1 еластичността на търсенето на хранителни стоки в България за периода 2020 – 2021 г. Отражена е инфлацията (ИПЦ), т.е. изменението на цените на хранителните стоки през месец юли 2022 г. спрямо месец декември на 2021 г.

**Таблица 1.** Ценова еластичност на търсенето на хранителни стоки в България

| Хранителни стоки                  | Мярка | 2020  |       | 2021  |       | $E_d^p = -\frac{\% \Delta Q}{\% \Delta P}$ | Юли 2022 |
|-----------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|--------------------------------------------|----------|
|                                   |       | Q     | P     | Q     | P     |                                            | ИПЦ в %  |
| Ориз                              | кг    | 13.3  | 2.58  | 13.8  | 2.83  | -0.3881                                    | 15,7     |
| Брашно                            | кг    | 23.6  | 1.16  | 22.5  | 1.26  | 0.5406                                     | 15,3     |
| Хляб бял                          | кг    | 102.4 | 1.65  | 94.8  | 1.81  | 0.7649                                     | 15,3     |
| Хляб „Добруджа“                   | кг    | 31.9  | 1.61  | 27.1  | 1.81  | 1.2118                                     | 15,3     |
| Фасул зрял                        | кг    | 7.7   | 4.17  | 8.1   | 4.43  | -0.8317                                    | 4,5      |
| Картофи                           | кг    | 51.9  | 1.05  | 54.4  | 1.02  | 1.6853                                     | 4,5      |
| Домати                            | кг    | 42.2  | 2.30  | 41.7  | 2.48  | 0.1507                                     | 4,5      |
| Краставици                        | кг    | 23.5  | 2.19  | 24.7  | 2.37  | -0.6217                                    | 4,5      |
| Ябълки                            | кг    | 23.2  | 1.43  | 24.5  | 1.68  | -0.3204                                    | 14       |
| Грозде                            | кг    | 9.7   | 1.58  | 8.0   | 1.78  | 1.3839                                     | 4,5      |
| Мляко прясно                      | л     | 40.4  | 1.59  | 41.9  | 1.81  | -0.2688                                    | 18,9     |
| Мляко кисело                      | кг    | 56.3  | 2.38  | 53.2  | 2.53  | 0.8746                                     | 18,9     |
| Сирене бяло                       | кг    | 24.1  | 8.33  | 23.9  | 8.77  | 0.1553                                     | 18,9     |
| Други видове сирене               | кг    | 1.6   | 10.89 | 1.9   | 11.92 | -1.9842                                    | 18,9     |
| Кашкавал                          | кг    | 9.7   | 12.88 | 10.6  | 13.21 | -3.625                                     | 18,9     |
| Свинско месо                      | кг    | 23.4  | 8.54  | 26.5  | 8.04  | 2.2632                                     | 18,6     |
| Месо от птици                     | кг    | 24.9  | 4.95  | 25.7  | 5.35  | -0.3960                                    | 18,6     |
| Обработено месо                   | кг    | 2.7   | 12.68 | 3.1   | 13.26 | -2.3654                                    | 18,6     |
| Колбаси малотрайни                | кг    | 14.9  | 7.07  | 15.2  | 7.39  | -1.49                                      | 18,6     |
| Колбаси трайни                    | кг    | 5.6   | 16.16 | 6.1   | 16.58 | -3.43                                      | 18,6     |
| Яйца                              | бр.   | 278   | 0.24  | 286   | 0.25  | -0.6899                                    | 18,9     |
| Захар                             | кг    | 27.1  | 1.39  | 26.2  | 1.46  | 0.1786                                     | 18,1     |
| Млечни масла                      | кг    | 2.7   | 15.10 | 2.9   | 16.04 | -1.1913                                    | 34,1     |
| Олио                              | л     | 30.7  | 2.26  | 30.8  | 3.14  | -0.0082                                    | 34,1     |
| Маргарин                          | кг    | 1.6   | 5.96  | 1.4   | 6.30  | 2.17                                       | 15,7     |
| Мед                               | кг    | 2.1   | 9.91  | 2.4   | 10.26 | -3.54                                      | 18,1     |
| Кафе-всички видове                | кг    | 4.1   | 18.06 | 4.50  | 17.81 | 7.1                                        | 13,7     |
| Газирани напитки и минерална вода | л     | 145.5 | 0.60  | 153.9 | 0.63  | -1.14                                      | 10,6     |
| Бира                              | л     | 52.0  | 1.36  | 49.4  | 1.42  | 1.1338                                     | 4,1      |
| Вина гроздови                     | л     | 5.4   | 5.14  | 5.6   | 5.12  | 9.48                                       | 13,0     |
| Концентрати                       | л     | 1.6   | 18.76 | 2.1   | 19.35 | -9.95                                      | 7,6      |
| Ракии                             | л     | 2.1   | 10.35 | 2.3   | 10.83 | -2.0517                                    | 7,6      |

Източник: Изчислено от автора по данни на НСИ и Инфостат.

От таблица 1 е видно, че на част от хранителните стоки се увеличава количеството им продажби средно на домакинство и се понижават цените им. При тези стоки е налице обратнопропорционална зависимост между изменението на цената им и изменението на количествата им продажби. Такива стоки са: картофи – съответно с +4,82% и с -2,86%; свинско месо – съответно с +13,24% и с -5,85%; кафе – всички видове – съответно с +9,8% и с -1,38%; вина гроздови – съответно с +3,7% и с -0,39%. Коефициентът на еластичност на търсенето от изменението на цените на тези хранителни стоки е по-голям от единица, защото е налице ускорено нарастване на количествата им продажби спрямо понижаването на цената им. Налице е еластично търсене на тези хранителни стоки, което означава, че при понижаване на цената им с 1% се повишават с повече от 1% продажбите им. Под влияние на повишаването на равнищата на цените (ИПЦ) на гореразгледаните стоки и изчислените им конкретни коефициенти на еластичност процентно намаляват количествата продажби (при равни други условия) на картофите със 7,58% и на свинско месо с 42%.

Коефициентът на доходната еластичност на тези стоки е положителна величина, която е по-голяма (или по-малка) от 1, защото е налице изпреварващ (забавен) темп на увеличаване на количествата им продажби спрямо този на повишаване на общия доход на населението. По конкретно при картофите е +0.71, при свинското месо е +1.94, при кафе – всички видове е +1.44 при вина – гроздови е +0.54. Налице е еластично търсене от изменението на дохода на свинско месо и на кафе, което означава, че при 1% нарастване на дохода, количествата им продажби се увеличат съответно с 1,94% и с 1,44%.

Средната брутна месечна заплата се увеличава от 1530 лв. на 1668 лв. за периода 2021 – юли 2022 г., т.е. относително с 8,95%. Под влияние на увеличаване на средната брутна месечна работна заплата се увеличават количествата продажби на свинско месо и на кафе съответно със 17,36% и с 12,89%.

Налице е нееластично търсене на картофи и на гроздови вина от изменението на дохода. Под влияние на увеличаване на средната брутна месечна работна заплата до юли 2022 г. се увеличават количествата продажби на картофи и на гроздови вина съответно с 6,35% и с 4,83%.

Покупателната способност на населението се увеличава – при картофите с 887 кг, при свинското месо със 139 кг, при кафе – всички видове с 45 кг, при гроздови вина със 101 литра, защото е налице изпреварващо относително нарастване на паричния доход (с 6,9%) спрямо цените на тези стоки.

Налице е забавено процентно намаляване на количеството продажби спрямо процентното увеличаване на цените на следните хранителни стоки:

брашно – съответно с -4,66% и с +8,62%; хляб бял – съответно с -7,42% и с +9,70%; домати – съответно с -1,18% и с +7,83%; мляко кисело – съответно с -5,51% и с 6,30%; сирене бяло – съответно с -0,82% и с +5,28%, захар – съответно с +0,9% и с -5,04%. При тези хранителни стоки коефициентът на еластичност на търсенето от изменението на цените е по-малък от единица, т.е. налице е нееластично търсене, което означава, че при повишаване на цената им с 1% се намалява с по-малко от 1% количествата им продажби (таблица 1). Под влияние на повишаването на равнищата на цените (ИПЦ) на тези стоки и изчислените им конкретни коефициенти на еластичност на търсенето им от цените, намаляват процентно количествата продажби на – брашно с 8,27%, хляб бял с 11,71%, домати с 0,68%, мляко кисело с 16,52%, сирене бяло с -2,94% и захар с 3,23%.

Коефициентът на доходната еластичност на тези стоки е отрицателна величина, която е по-малка от 1. Това е така, защото е налице забавен темп на намаляване на количествата им продажби спрямо този на нарастване на общия доход, по конкретно: при брашното е -0.69, при хляб бял е -1.09, при домати е -0.17, при млякото кисело е -0.81, при сиренето бяло е -0.12, при захарта е -0.13. Под влияние на нарастване на средната брутна месечна работна заплата намаляват процентно количествата продажби на – брашно с 5,71%, хляб бял с 9,02%, домати с 1,52%, мляко кисело със 7,25%, сирене бяло с 1,07% и захар с 1,16%.

Повишава се покупателната способност на населението при хранителните стоки – мляко кисело със 37 кг, сирене бяло с 28 кг, захар със 194 кг, защото е налице изпреварващо относително нарастване на паричния доход (с 6,9%) спрямо цените на тези стоки за изследвания период от време. Понижава се покупателната способност на населението при покупката на следните хранителни стоки – брашно с 200 кг, хляб бял с 229 кг и домати с 54 кг, в резултат на изпреварващото относително нарастване на техните цени спрямо това на паричния доход на населението.

От таблица 1 е видно, че при част от хранителните стоки е налице изпреварващо процентно намаляване на количествата продажби спрямо това нарастване на цената им, което предопределя еластично търсене на тези стоки. Такива хранителни стоки са: хляб „Добруджа“ – съответно с -15,05% и с +12,42%; грозде – съответно с -17,52% и с +12,66%; маргарин – съответно с -12,5% и с +5,70%; бира – съответно с -5% и с +4,41%. Коефициентът на еластичност на търсенето от изменението на цените на тези стоки е по-голям от единица, т.е. налице е еластично търсене. Под влияние на повишаването на равнищата на цените (ИПЦ) на тези стоки и изчислените им конкретни коефициенти на еластичност на търсенето им от изменението на цените им, намаляват процентно количествата продажби на – хляб „Добру-

джа“ с -18,74%, грозде с -6,22% и бира с -4,65% за периода 2021 г. – месец юли 2022 г.

Коефициентът на доходната им еластичност е отрицателна величина, по конкретно – при хляб „Добруджа“ е -2,21, при гроздето е -2.58, при маргарина е -1.84 и при бирата е -0.74. Под влияние на нарастване на средната брутна месечна работна заплата намаляват процентно количествата продажби на – хляб „Добруджа“ с -15,25%, на гроздето с -17,80%, на маргарина с -12,70% и на бирата с -5,11%.

Повишава се покупателната способност на населението при хранителните стоки – маргарин с 29 кг и бирата с 266 литра, защото е налице изпреварващо относително нарастване на паричния доход спрямо цените на тези стоки. Понижава се покупателната способност на населението при покупката на следните хранителни стоки – хляб „Добруджа“ с 455 кг и грозде с 482 кг, в резултат на изпреварващото относително нарастване на техните цени спрямо това на паричния доход на населението за изследвания период от време 2020 – 2021 г.

От таблица 1 е видно, че на част от хранителните стоки се увеличава количеството им продажби и се повишават цените им. При тези стоки е налице правопрпорционална зависимост между изменението на цената им и изменението на количествата им продажби за изследвания период от време 2020 – 2021 г. Такава зависимост е известна в икономическата литература като Парадокс на Гифън, който е „забелязал, че в случая на консумация на хляб търсеното количество нараства с увеличаване на цената, което е изключение от общия закон на търсенето. Ако едно бедно семейство изразходва дохода си за хляб и месо, покачването на цената на хляба ще направи невъзможно това семейство да си позволи и малко количество месо. Оттук следва изводът, че при поддържане на едно и също равнище на консумацията на хляб ще получи излишък на доход, с който може да се купи още хляб. Оттук произлиза и повишената консумация на хляб, въпреки увеличаване на цената му. Този парадокс се обяснява с теорията за дохода и замествителния ефект: ефектът на дохода върху търсенето на стоката надделява ефекта на заместването и се получава смяна на знака на ефекта на дохода от положителен в отрицателен“ (Ръдърфорд, 1997).

От таблица 1 е видно, че е налице забавено относителното нарастване на количествата продажби спрямо това на цените на следните хранителните стоки: ориз – съответно с 3,76% и с 9,69%; зрял фасул – съответно с 6,24% и с 5,19%; краставици – съответно с 5,11% и с 8,22%; ябълки – съответно с 5,60% и със 17,48%; мляко прясно – съответно с 3,72% и с 3,84%; месо от птици – съответно с 3,21% и с 8,08%; яйца – съответно с 2,87% и с 4,16%; олио – съответно с 0,32% и с 38,93%. При тези хранителни стоки коефи-

циентът на еластичност, определен по абсолютна стойност е по-малък от 1. Под влияние на повишаване на равнищата на цените (индекса на потребителските цени) на тези стоки и изчислените им конкретни коефициенти на еластичност на търсенето им, се променя процентно количествата продажби на – ориз с 6,09%; зрял фасул с 3,74%; краставици с 2,80%; ябълки с 4,49%; мляко прясно с 5,08%; месо от птици с 7,37%; яйца с 12,49% и олио с 0,28%.

Коефициентът на доходната еластичност на тези стоки е положителна величина, който е по-малък от 1, по конкретно при: ориз (+0.55), зрял фасул (+0.91), краставици (+0.75); ябълки (+0.82); мляко прясно (+0.55); месо от птици (+0.47), яйца (+0.42), олио (+0.047). Това са стоки от първа необходимост, при които с по-бърз темп се повишава дохода средно на домакинство спрямо темпа на увеличаване на количествата им продажби. Под влияние на повишаване на средната брутна месечна работна заплата нарастват процентно количествата продажби на – ориз с +3,80%, зрял фасул с +8,74%, краставици с +5,18%; ябълки с +5,66%; мляко прясно с +3,80%; месо от птици с +3,24%, яйца с +2,90% и олио с +0,32% за периода 2021 г. – месец юли 2022 г.

Повишава се покупателната способност на населението при хранителните стоки – зрял фасул с 24 кг и яйца с 1656 бр., защото е налице изпреварващо относително увеличаване на паричния доход спрямо цените на тези стоки. Понижава се покупателната способност на населението при покупката на следните хранителни стоки – ябълки с 941 кг., мляко прясно с 571 л., месо от птици с 32 кг., ориз със 146 кг., краставици с 81 кг. и олио с 1 527 л., в резултат на изпреварващото относително повишаване на техните цени спрямо това на паричния доход на населението.

На базата на данните от таблица 1 е налице изпреварващо относителното увеличаване на количествата продажби спрямо това на цените на следните хранителните стоки: други видове сирене – съответно с 18,75% и с 9,45%; кашкавал - съответно с 9,28% и с 2,56%; обработено месо - съответно с 10,81% и с 4,57%; колбаси малотрайни – съответно с 0,67% и с 0,045%; колбаси трайни – съответно с 8,93% и с 2,60%; млечни масла – съответно със 7,41% и с 6,22%; мед – съответно с 12,5% и с 3,53%; газирани напитки и минерална вода – съответно с 5,77% и с 5%; концентрати - съответно с 31,25% и с 3,14%; ракии – съответно с 9,52% и с 4,64%. В резултат на повишаване на равнищата на цените им (виж таблица 1) и изчислените им конкретни коефициенти на еластичност на търсенето им от изменението на цените им, се определя процентното изменение на количествата продажби на – други видове сирене с 37,5%; на кашкавал с 68,52%; на обработено месо с 43,99%; на колбаси малотрайни с 27,69%; на колбаси трайни с 63,79%; на млечни

масла с 40,62%; на мед с 64,09%; на газирани напитки и минерална вода с 12,08%; на ракии с 15,62% за периода 2021 г. – месец юли 2022 г.

За периода 2020 – 2021 г. коефициентът на доходната еластичност на гореразгледаните стоки е положителна величина, която е по-голяма от 1, понеже е налице изпреварващо относително нарастване на количествата продадени стоки средно на домакинство спрямо това на доходите им, по конкретно при: кашкавал е +1.36, обработено месо е +1.59, колбаси трайни е +1.31, млечни масла е +1.24, мед е +1.84, концентрати е +4.60 и ракии е +1.4. Налице са по-бавни темпове на повишаване на количествата продадени стоки средно на домакинство спрямо това на доходите им на газираните напитки и минерална вода, и на колбаси малотрайни, при които коефициентът на доходната им еластичност е по-малък от 1, съответно +0.85 и +0.098. Под влияние на увеличаване на средната брутна месечна работна заплата се увеличават процентно количествата продажби на – кашкавал с +9,38%, на обработено месо с +10,97%, на колбаси трайни с +9,04%, на млечни масла с +8,56%, на мед с +12,67%, на концентрати с +31,74%, на ракии с +9,66%, на газираните напитки и минерална вода с +5,86%, и на колбаси малотрайни с +0,68% за периода 2021 г. – месец юли 2022 г.

Повишава се покупателната способност на населението при хранителните стоки – кашкавал с 50 кг.; обработено месо с 27 кг.; колбаси трайни с 39 кг.; колбаси малотрайни с 49 кг., млечни масла със 7 кг.; мед с 50 кг., газираните напитки и минерална вода с 459 л., концентрати със 798 л., ракии с 32 л., защото е налице изпреварващо относително нарастване на паричния доход спрямо цените на тези стоки.

### **Заключение**

В резултат на проведеното изследване относно влиянието на еластичността на търсенето на хранителните стоки от изменението на цените им и от изменението на дохода на населението за изследвания период от време се установи, че:

Очертаните изменения на факторите на макросредата – общ доход средно на домакинство, структурата на доходите, средната брутна годишна заплата, структурата според образователно-квалификационната степен на работната сила, коефициентът на икономическа активност, броят на заетите лица оказват положително въздействие върху количеството продажби на хранителни стоки и върху покупателната способност на населението.

Негативно въздействие оказват факторите – брой на населението, брой на работната сила, коефициент на заетост, които намаляват и предопределят понижаване на количествата продажби на хранителните стоки в страната.

Увеличаването на броя на безработните лица, на коефициента на безработица и значителният и нарастващ относителен дял на доходите от пенсии в структурата им оказват негативно влияние за намаляване на количествата продажби на хранителните стоки, както и за търсенето на стоки с по-ниски равнища на цените.

Повишава се покупателната способност на населението при хранителните стоки – мляко кисело, сирене бяло, захар, картофи, свинско месо, кафе-всички видове, вина гроздови, зрял фасул, яйца, кашкавал, обработено месо, колбаси малотрайни и трайни, млечни масла, мед, газирани напитки и минерална вода, концентрати, ракии, защото е налице изпреварващо относително нарастване на паричния доход на населението спрямо това на цените на тези стоки.

Понижава се покупателната способност на населението при поупката на следните хранителни стоки – брашно, хляб бял, домати, ориз, краставици, ябълки, мляко прясно, месо от птици, олио, в резултат на изпреварващото относително нарастване на цените на тези стоки спрямо това на паричния доход на населението.

Нееластично е търсенето от изменението на цените на следните изследвани хранителни стоки – брашно, бял хляб, домати, кисело мляко, бяло сирене и захар. Под влияние на повишаването на индекса на потребителските им цени и изчислените им конкретни коефициенти на еластичност на търсенето им от изменението на цените им, намаляват процентно количествата им продажби.

Еластично е търсенето от изменението на цените на следните изследвани хранителни стоки – картофи, свинско месо, кафе – всички видове, гроздови вина. Под влияние на повишаването на индекса на потребителските им цени и изчислените им конкретни коефициенти на еластичност на търсенето им от цените, намаляват процентно количествата им продажби.

Налице е правопрпорционална зависимост между изменението на цената и изменението на количествата продажби на следните изследвани хранителни стоки – ориз, зрял фасул, краставици, ябълки, мляко прясно, месо от птици, яйца, олио, други видове сирене, кашкавал, обработено месо, колбаси малотрайни и трайни, млечни масла, мед, газирани напитки и минерална вода, концентрати, ракии, известни като „Парадокс на Гифън“.

Коефициентът на доходна еластичност е положителна величина при следните изследвани хранителни стоки – картофи, свинско месо, кафе – всички видове, гроздови вина, ориз, зрял фасул, краставици, ябълки, мляко прясно, месо от птици, яйца, олио, други видове сирене, кашкавал, обработено месо, колбаси малотрайни и трайни, млечни масла, мед, газирани напитки и минерална вода, концентрати и ракии, защото е налице темп на увеличаване

на количествата им продажби и на общия доход на населението. Под влияние на повишаването на средната брутна месечна работна заплата нарастват процентно количествата им продажби.

Коефициентът на доходна еластичност е отрицателна величина на следните изследвани хранителни стоки – брашно, бял хляб, домати, кисело мляко, бяло сирене и захар, защото е налице относително намаляване на количествата им продажби и увеличаване на дохода на населението. Под влияние на нарастване на средната брутна месечна работна заплата намаляват процентно количествата им продажби.

### Използвана литература

- Владиминова, Й. (2010). Цени и ценообразуване, София: УИ „Стопанство“. (Vladimirova, Y., 2010, Tseni i tsenoobrazuvane, Sofia: UI „Stopanstvo“).
- Инфостат. (2022). (Infostat) [Online], available at: <https://infostat.nsi.bg/> (accessed 20 September 2022)
- Йотова, Л. (2013). Микроикономика, София: ИК – УНСС. (Yotova, L., 2013, Mikroikonomika, Sofia: IK – UNSS).
- Марков, М. и колектив. (2008). Основи на икономическата теория, София: УИ „Стопанство“. (Markov, M. i kolektiv, 2008, Osnovi na ikonomicheskata teoria, Sofia: IU “Stopanstvo”, Sofia).
- Нецева-Порчева, Т. (2021). Ценообразуване в България: маркетингов подход, София: ИК – УНСС. (Netseva-Porcheva, T., 2021, Tsenoobrazuvane v Bulgaria: marketingov podhod, Sofia: IK-UNSS).
- Николова, И. (2019). Факторна обусловеност на конкурентоспособността на хотелиерския продукт, София: Авангард Прима. (Nikolova, I., 2019, Faktorna obuslovenost na konkurentosposobnostta na hotelierskia product, Sofia: Avangard Prima).
- Национален статистически институт. (2022). (Natsionalen statisticheski institut), available at: <https://www.nsi.bg> (accessed 20 September 2022)
- Ръдърфорд, Д. (1997). Английско-български учебен речник по икономика. (Radarford, D., 1997, Angliysko-balgarski ucheben rechnik po ikonomika) [Online], available at: [https://econ.bg/Парадокс-на-Гифън-Giffen-Paradox\\_1.d\\_i.329234.html](https://econ.bg/Парадокс-на-Гифън-Giffen-Paradox_1.d_i.329234.html) (accessed 20 September 2022)
- Средни цени и купени количества основни хранителни и нехранителни стоки от домакинствата за периода 2010 – 2021 година. (2022). (Sredni tseni i kupeni kolichestva osnovni hranitelni stoki ot domakinstvata za perioda 2010 – 2021 godina) [Online], available at: [https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/module.jsf?x\\_2=3&lang=bg](https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/module.jsf?x_2=3&lang=bg) (accessed 20 September 2022)

- Netseva-Porcheva, T. (2021). Factors Affecting Pricing Decisions, 11th International Scientific Conference of Business Faculty “Economic Policy and EU Integration”, Faculty of Business University “Aleksandër Moisiu” Durrës, 27-29 May, Durrës, Albania.
- Nikolova, I. (2019). Knowledge Economy and the Human Resources in the Economic Sector of Commerce of the Republic of Bulgaria, 6-th SWS International Scientific Conference on Social Sciences 2019, Conference Proceedings Vol. 6, Issue 2, 26 August – 01 September, Albena, Bulgaria, pp. 623-630, DOI: 10.5593/SWS.ISCSS.2019.2

\*\*\*

## ELASTICITY OF DEMAND FOR FOODS IN BULGARIA

Assist. Prof. Nikolinka Ignatova, PhD  
Department of Economics of Trade  
Faculty of Economics of Infrastructure  
University of National and World Economy  
*e-mail: nignatova@unwe.bg*

### Abstract

*The present study examines the elasticity of demand for foods in Bulgaria. The latter includes – vegetables, fruits, sausages, dairy products, alcoholic beverages, non-alcoholic beverages, bread, etc. An assessment of the macro-environmental factors that impact the demand for foods in 2020 – 2021 has been made. Calculated are the price and the income elasticity of the demand for such goods. Quantified is their influence on food sales for the sub-period 2021 – July 2022. The research employs a comparative method of analysis and a historical approach. The information used is from the NSI, the statistical Yearbook and infostat.*

**Keywords:** foods, coefficient of elasticity, prices, income, sales

**JEL:** D12, F14